

**В спеціалізовану вчену раду  
К 35.052.19 у Національному  
університеті «Львівська політехніка»  
79008, м. Львів,  
вул. Князя Романа, 1-3**

### **ВІДГУК**

**офіційного опонента на дисертацію Фіцик Софії Олександрівни на тему «Погляди В'ячеслава Липинського про державу і право», що подана на захист до спеціалізованої вченої ради Д. 35.052.19 у Національному університеті «Львівська політехніка» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.01. – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень**

**Актуальність теми дослідження.** Актуальність дисертаційної роботи Фіцик Софії Олександрівни обумовлена необхідністю дослідження досвіду державотворення та правотворення, наукової політико – правової спадщини українських інтелектуалів, які закладали теоретичне підґрунтя української державності наприкінці ХІХ – початку ХХ ст., задля побудови незалежної, демократичної, правової, соціальної Української держави, яка орієнтована на інтеграцію у Європейське співтовариство.

Вагоме місце серед них займає В. Липинський – відомий український політичний діяч, історик, соціолог, публіцист, прихильник українського консерватизму, симпатик української державності. Його роль у становленні української державності безумовно є значною, оскільки він зумів комплексно дослідити проблему державотворення українського народу на початку ХХ ст., коли, фактично бездержавна нація почала реалізацію мрії багатьох поколінь українців – побудови самостійної, суверенної держави.

На сьогодні залишаються невисвітленими багато питань щодо просвітницької, громадської та політичної діяльності В. Липинського, зокрема й його поглядів про державу і право, що свідчить про актуальність теми дисертаційного дослідження Фіцик С.О. «Погляди В'ячеслава Липинського про державу і право».

**Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації** визначається вдалим поєднанням структури і змісту роботи. Текст дисертації складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що охоплюють десять підрозділів із висновками, висновків, списку використаних джерел та додатків. Вибудована авторкою структура роботи дозволила їй всебічно дослідити предмет дисертаційної роботи – погляди В. Липинського про державу і право, а поставлені завдання сприяли досягненню мети дослідження – комплексної презентації поглядів В. Липинського про державу і право з позиції доцільності й практичної можливості імплементації окремих елементів теоретичних концепцій, запропонованих ученим, у процес державного будівництва сучасної України.

Наукові положення, що містяться у дисертації ґрунтуються на комплексному використанні філософських, загальнонаукових і спеціально-наукових методів. У роботі застосовано філософський, діалектичний, логічний, історичний, історико-порівняльний, порівняльно-правовий, системно-структурний, функціональний методи.

**Вірогідність та наукова обґрунтованість, отриманих авторкою, результатів та висновків** забезпечується використанням значної кількості використаних джерел – понад 220 наукових праць вітчизняних і зарубіжних істориків, дослідників діяльності В. Липинського, 40 архівних фондів дев'яти архівосховищ України, а також твори самого мислителя та мемуарні спогади, які залишили про вченого його сучасники. Авторка дисертації досить збалансовано використовує посилання на монографічні

роботи та наукові статті інших авторів для підтвердження своїх позицій і висновків, поєднуючи це з критичним сприйняттям тих положень науковців, які на її погляд недостатньо обґрунтовані чи неприйнятні.

Найбільш значні наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі Фіцик С.О., достатньо обґрунтовані у тексті роботи, та відображені у авторефераті дисертації. Автореферат і дисертація написані літературною українською мовою, виклад матеріалу здійснюється логічно, послідовно, аргументовано, грамотно.

Обґрунтованість отриманих авторкою наукових висновків ґрунтується на достатньо переконливій аргументації та висновках щодо поглядів про державу і право В'ячеслава Липинського, послідовності та логіці викладу матеріалу, єдності всіх структурних підрозділів роботи. Текст дисертаційного дослідження характеризується цілісністю і завершеністю.

**Оформлення дисертації** відповідає вимогам, які ставляться до кандидатських дисертацій.

**Зміст дисертації** відповідає спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень, за якою вона подається до захисту, а зміст автореферату є ідентичним до основних положень дисертації

**Достовірність та наукова новизна одержаних результатів.** Наукова новизна положень дисертації полягає в тому, що дисертація є першою монографічною науковою працею, в якій комплексно досліджено погляди В. Липинського про державу і право з позиції науки історії політичних та правових учень.

Дисертаційне дослідження Фіцик С.О. відзначається належним рівнем наукової новизни, кожен з розділів дисертації містить такі положення. Досліджуючи історіографію проблеми та ступінь її розробки, дисертантка обґрунтовано стверджує, що чимало науковців досліджувало діяльність В. Липинського. Йдеться передусім про істориків, політологів, навіть

філософів і релігієзнавців, натомість знані в Україні історики права виявляли, на жаль, набагато менше уваги до цієї величної постаті. Практично не цікавилися науковим доробком В. Липинського зарубіжні вчені (якщо не вважати такими представників діаспори) з Польщі, Росії, США, Канади, країн Західної Європи (с. 40 дисертації).

Характеризуючи джерельну базу дослідження, авторка зазначає, що задля ґрунтовного аналізу творчої, передусім політико-правової спадщини В. Липинського у дисертації використано чотири блоки літератури: 1) епістолярна спадщина В. Липинського (його листи та листи до нього); 2) опубліковані наукові праці В. Липинського; 3) спеціальна література, присвячена науковій спадщині В. Липинського 4) публічні виступи та публіцистичні праці В. Липинського, а також хроніка його публічної діяльності. Кожен із цих блоків характеризується певними особливостями наукової, зокрема політико-правової спадщини вченого (с. 41 дисертації).

Авторкою слушно зазначено, що В. Липинський вважав, що пропаганда і втілення соціалістичної демократії в Україні є не на часі, більше того, вони навіть шкідливі в контексті боротьби за українську державність, оскільки в умовах імперії працюють найперше на оновлення Великої Росії. Через це він виступав рішуче проти участі українців у демократичному русі в Росії, наголошуючи, що російська революція поглине сили української політичної еліти й посилить процес її русифікації (с. 61 дисертації).

Дисертантка вірно вказує що політико-правові погляди В. Липинського пройшли певні етапи формування, становлення і розвитку. Його консервативна, монархічна концепція мала когорту ідейних прихильників, особливо серед діячів діаспори, оскільки етнічні українські землі були на той час окуповані авторитарними загарбницькими режимами сусідніх держав (с. 97 дисертації).

Цілком обґрунтовано авторка дійшла висновку, що несподівана симпатія В. Липинського до конституційної монархії за англійським зразком початку ХХ ст. пояснювалась не стільки сторонніми ідеологічними впливами, скільки власним життєвим досвідом. Йдеться про дедалі скептичніше ставлення В. Липинського до особи П. Скоропадського і намагання останнього здійснювати повне, одноособове керівництво гетьманським рухом, що, зрештою, й призвело до гострого, непримиренного конфлікту між колишнім Гетьманом і В. Липинським (с. 114-115 дисертації).

Заслуговує на увагу думка авторки про таку періодизацію теоретико-правових поглядів та концепцій В. Липинського: так званий нульовий період, який де-факто тривав до появи перших наукових публікацій (кінець «нульових», 1900-х рр.); перший, «демократичний», період – до перебігу першого етапу Українських Визвольних Змагань; другий, умовно кажучи, «гетьманський» період – приблизно до середини 1920-х рр.; третій, відносно «незалежний», коли погляди мислителя вирізнялися виключно внутрішніми імперативними переконаннями, без прямої прив'язки до політичних реалій історичної доби. Завершується цей період у 1931 р. зі смертю мислителя (с. 136-137 дисертації).

Слушною є теза авторки, що еліта має бути добре пристосована до реалій глобалізованого світу, володіти мовами та вузькопрофесійними знаннями, толерантно ставитися до представників расових, національних та сексуальних меншин, відмовитися від гендерних пересторог, не губитися на дипломатичних прийомах тощо. Водночас це має бути еліта консервативна – у тому розумінні, що «традиційні» цінності, як-от патріотизм та знання власних коренів і власної (реально мультинаціональної) культури, пошана до національних святинь та героїв мусить у неї бути, що називається, в крові (с. 157 дисертації).

**Наукове та практичне значення роботи.** Дослідження поглядів про державу і право В'ячеслава Липинського з позиції науки історії політичних та правових учень складає значний науковий та практичний інтерес. Авторкою даної дисертаційної роботи сформульовано цілісне і всебічне уявлення про історико-правові погляди В. Липинського на державу і право та питання доцільності й практичної можливості імплементації елементів запропонованої ученим консервативної ідеології в державний устрій та право сучасної України. Науковий аналіз охоплює низку питань, які не розглядалися теоретиками вітчизняного права, або так і залишилися невирішеними в історико-правовій літературі.

Вагомий внесок даного дослідження обґрунтовується також тим, що сформульовані ґрунтовні положення та висновки викликають значний науково-теоретичний та практичний інтерес, вони, збагатили вітчизняну науку історії вчень про державу і право комплексною інформацією щодо становлення та розвитку державно-правових ідей В. Липинського. Результати та висновки дисертаційної праці можуть бути використані у: правотворчій сфері – при розробці нормативно-правових актів із питань державного устрою України, шляхом модерного застосування засад консерватизму в українській внутрішній і зовнішній політиці; науково-дослідній діяльності – для подальших наукових досліджень у галузі історії політичних і правових учень, історії української політичної і правової думки; навчальному процесі – для підготовки підручників, навчальних посібників і навчально-методичної літератури, а також у процесі викладання навчальних дисциплін: «Історія держави і права зарубіжних країн», «Історія політичних та правових учень», «Історія держави і права України», «Теорія держави і права», «Філософія права», «Історія української державності», «Політичні системи світу».

**Повнота викладення матеріалів в публікаціях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.**

Наукові положення, висновки, пропозиції та рекомендації, що сформульовані у дисертації Фіцик С.О., з достатньою повнотою викладені в авторефераті та сімнадцяти публікаціях дисертантки, п'ять з яких містяться у фахових виданнях України та одна у науковому закордонному періодичному виданні, дві статті, які додатково відображають результати дослідження, а також дев'ять тез доповідей на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях.

**Дискусійні положення та зауваження до дисертації.** Позитивно оцінюючи в цілому дисертаційне дослідження Фіцик С.О., слід звернути увагу на певні недоліки та зауваження, які стосуються цієї наукової роботи.

1. Характеризуючи методологію дисертаційного дослідження, авторка справедливо зазначає, що використано комплекс філософських, загальнонаукових та спеціальних методів пізнання правових явищ. Проте, серед філософських методів пізнання, згадується лише про діалектичний (с. 62 дисертації), однак не уточнено, яких саме – матеріалістичних чи ідеалістичних позицій дослідниця дотримується, що слід було відобразити у відповідній частині роботи.

Окрім цього, окреслюючи методологію дослідження, Фіцик С.О. не вказала такий використаний нею метод як описово-оповідальний, хоча без нього не можна обійтися у такого роду біографічних дослідженнях.

2. Незважаючи на всебічне ґрунтовне опрацювання політико-правової спадщини В. Липинського, його погляди про державу і право, виявлення науково-практичної значущості його доробку для подальшого розвитку вітчизняної юридичної науки, зокрема науки історії вчень про державу та право, авторкою не достатньою мірою обґрунтовано вплив поглядів В'ячеслава Липинського про державу і право на реалії українського сьогодення, тому під час публічного захисту бажано обґрунтувати позицію дисертанта щодо цього питання.

3. Робота в окремих її частинах носить занадто описовий характер, що дещо знижує так необхідний у дисертаційному дослідженні рівень дискусійності, пошуку нових аргументів на користь інноваційних підходів до вирішення актуальних питань щодо політико-правового світогляду В. Липинського. Так, наприклад, у тексті підрозділу 2.1. «Суспільно-політичні умови формування та еволюції політико-правового світогляду В. Липинського» на сторінках 74 – 77 взагалі відсутні посилання на використані наукові джерела та іншу літературу, хоча зрозуміло, що матеріал відносно біографічних даних В. Липинського та хронології діяльності українських політичних партій колишньої підросійської України має певне джерельне походження.

4. Враховуючи реалії сьогоденішнього українського державотворення, а саме ведення гібридної війни з Російською Федерацією, чи не доцільно було б використати окремі елементи наукового доробку В. Липинського для централізації влади в Україні в руках Верховного головнокомандувача, для більш радикального та рішучого поступу у проведенні внутрішньої та зовнішньої політики.

Однак, зазначені пропозиції і зауваження у своїй більшості носять дискусійний та рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, суттєво не впливають і не знижують достатньо високий науковий рівень дисертаційного дослідження.

**Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам МОН України.** Зміст дисертації висвітлено досить повно, виклад запропонованих у праці положень базується на ґрунтовному опрацюванні наукових джерел із визначеної проблематики. Авторка сформулювала свої висновки, які вносять суттєвий внесок у розвиток вітчизняної правової науки.

Зазначене дає підстави дійти висновку про те, що дисертація Фіцик Софії Олександрівни «Погляди В'ячеслава Липинського про державу і



право», подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень, є завершеною науковою працею, яка має важливе значення для історико-правової науки. Вказана робота відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор, за умови успішного захисту, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

**Доцент кафедри теорії та історії держави  
і права, конституційного та міжнародного  
права Львівського державного  
університету внутрішніх справ  
кандидат юридичних наук, доцент**



**Н.Я. Рудий**

**01.12.2020**

